

LA PRODUCCIÓ I CIRCULACIÓ DE MONEDA A SHARQ AL-ANDALUS DURANT LES PRIMERES TAIFES (404-478/1013-1085)

ANNA M. BALAGUER

«Actas del VI Encuentro de Estudios Numismáticos», publicat a la col·lecció «Rubartayr/Reverter 0» de la Universitat Autònoma de Barcelona, Àrea d'Història Medieval, i també a la revista *Gaceta Numismática*, núm. 105-106, de l'Asociación Numismática Española, Barcelona, 1992. 178 p.

Aquesta obra és una notable aportació al coneixement de la història de la moneda de les anomenades primeres taifes (s. VIII/s. XI dC). Des que aparegué l'any 1926 l'estimable obra d'A. Prieto Vives, *Los reyes de taifas*, l'estudi de la numària d'aquest període ha restat pràcticament negligit. Si aquest buit historiogràfic fa ben necessari aquest treball, la varietat de la producció monetària i els interrogants que presenta no el fan menys atractiu per a l'investigador.

La trajectòria de les produccions monetàries andalusines anteriors és relativament simple. Els àrabs-musulmans encunyaren moneda a Hispània (al-Àndalus) des dels primers temps de la seva conquesta amb lectures en llatí i després bilingües (àrab-llatí) que segueixen la tradició de les monedes que s'emetien al nord d'Àfrica, les quals eren inspirades i derivaven de les emissions bizantines de la seca de Cartago, que els àrabs trobaren en funcionament. Aquestes emissions àuries de transició ocupen el breu període (93-98H/711-716 dC), durant el qual s'emeteren possiblement també monedes de coure. Després d'aquestes dates s'imposen els models monetaris pròpiament àrabs, d'acord amb els esquemes tipològics i metrològics de la reforma que havia realitzat anys abans el califa Abd al-Malik a Orient. Apareixeran per primera vegada les monedes d'argent (*dirhems*) i al mateix temps sembla aturar-se la fabricació de la moneda d'or, tot disposant d'una abundant evidència de monedes de coure (*fulus*) atribuïbles a aquest període. Aquesta situació es manté a grans trets durant l'Emirat i haurem d'esperar la for-

malització del Califat per a una represa de les encunyacions àuries (*dinars*), fet que es produeix vers el 316 H. Totes aquestes monedes porten inscrit un sol taller monetari: *al-Àndalus*, nom genèric que correspon al del país i és habitualment acceptat que la seca devia ser a Còrdova. La creació de la fastuosa ciutat residència califal de Madina al-Zahara i el trasllat de l'aparell d'estat a la vora del seu cap suprem feren que les dependències de l'esplèndid palau allotgessin també un taller monetari. Aviat el nom de seca Madinat al-Zahara substituirà el d'Al-Andalus a les monedes.

La regularitat quasi monòtona de les emissions califals, i el coneixement força aprofundit al qual hem arribat avui, presenta un gran contrast amb el període següent: el de les primeres taifes o taifes califals. La progressiva formació d'aquests estats independents, encara que interrelacionats i amb evidents cohesions internes, comportà també l'aparició de llurs monedes pròpies i, per tant, una gran varietat de tallers, una gran diversitat de models tipològics i possiblement també una certa dispersió metrològica; sens oblidar la rica informació que contenen dels noms de governants, que caldrà anar comprovant i ancorant amb la resta de documentació escrita. El rebaix dels continguts de metall fi, tant de la moneda d'or com de la d'argent (aquesta darrera gairebé coure pur) i la freqüent, per no dir sistemàtica, aparició de perforacions intencionades a la moneda d'argent són algunes de les moltes incògnites pendents de la numària d'aquest període.

El treball que cal desenvolupar és certament enorme i passa forçosament per la nova redacció d'un catàleg sistemàtic de tots els tipus monetaris fins avui coneguts i també per una sèrie d'investigacions parcials sobre els pesos, l'epigrafia, l'anàlisi de continguts metàl·lics, l'estudi i el recull de les infor-

macions de les fonts escrites i arqueològiques i un llarg etcètera fins a arribar a poder oferir una interpretació històrica coherent i rigorosa del fenomen monetari d'aquest període. L'ampli abast de les tasques pendents no permet pensar amb la possibilitat d'assolir a curt termini la totalitat dels objectius. Per tant, l'obra que comentem es centrarà únicament en les taifes del llevant peninsular i les Balears (*Sharq al-Andalus*) i la seva finalitat serà bàsicament reunir i començar a estudiar tanta informació com sigui possible de fonts numismàtiques existents a col·leccions públiques i privades. Un altre dels objectius fou suscitar la trobada i l'intercanvi d'informacions i opinions entre els diferents investigadors d'aquest camp. Així ho plantejà a la introducció F. Retamero, secretari d'aquesta convocatòria, que fou dirigida pel professor Miquel Barceló.

El volum que comentem s'obre amb una brillant aportació del doctor M. Barceló, amb un títol suggerent i desconcertant alhora, però que la lectura ens revelarà com a just: «Rodes que giren dins el foc de l'infern o per a què servia la moneda de les taifes». Es tracta, en definitiva, de la presentació i de la interpretació d'un passatge, extraordinàriament lúcid d'un còdex d'Ibn Hazm, crucial per al coneixement de la funció de la moneda en l'àmbit andalusí i la seva estricta implicació en el sistema fiscal.

Segueixen unes pàgines d'A. Canto sobre troballes monetàries.

Les emissions de la taifa amirita de València ocuparen l'atenció de Carolina Domènech Belda, que presenta una completa i ben estructurada panoràmica d'aquestes encunyacions a partir del recull i l'estudi d'una evidència numismàtica de més de 800 peces. No s'oblida tampoc de fer una acurat aplec de les troballes monetàries, tot donant la seva cartografia i fent el corresponent estudi de la circulació monetària.

Les complexitats de la mètrica monetària han estat enfocades, debatudes i resoltes per donar unes pautes teòriques, amb profusió de taules i aclaridors histogrames, per un dels pocs, per no dir l'únic, investigadors del nostre país que ha fet de la metrologia la seva especialitat. Ens referim a J. Pellicer i Bru i al seu treball: *Intent d'aproximació a la metrologia de les taifes*.

Les emissions de la taifa de Dènia-Mallorca foren estudiades per Fèlix Retamero basant-se en l'aplec de 140 peces, prou remarcable per aquesta sèrie, i sens oblidar les dades arqueològiques que proporcionen les troballes, conjuga aquestes infor-

UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA
ÀREA D'HISTÒRIA MEDIEVAL

RUBARTAYR / REVERTER
0

GACETA
NUMISMÁTICA

ASOCIACION NUMISMÁTICA ESPAÑOLA
BARCELONA

105 / 106 | II / III - 92 3ª època
JUNY - SEPTEMBRE 1992

ACTAS DEL VI ENCUENTRO
DE ESTUDIOS NUMISMÁTICOS:
La producción y circulación de moneda en *Sharq al-Andalus*
durante las primeras taifas
(404-478 / 1013-1085)

ASOCIACION NUMISMÁTICA ESPAÑOLA
PUBLICACIONES DE LA UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA

BARCELONA - BELLATERRA
1992

macions amb les de les fonts escrites. L'autor assoleix plenament els objectius que s'havia fixat aquesta trobada d'estudiosos.

El domini que exerciren els reis al-Qader i al-Mamun de Toledo sobre la taifa de València justifica el treball de Juan Ignacio Sáenz Díez sobre els dhunnis toledans.

Les emissions de la taifa de Lleida, sovint vinculada a la de Saragossa, foren analitzades per M. Soler i Almudena Ariza, que efectuà una sucinta panoràmica de les seques de: Elota, València, Múrcia, Almeria, Dènia, Mallorca i Tortosa. Finalment, Pedro López Sánchez presenta una sèrie de troballes àrabs realitzades a la zona de Monsó.

Aquesta obra és el resultat d'una suma poc freqüent d'esforços per coordinar uns mitjans i uns

recursos científics. La investigació en l'àmbit de la docència universitària ha mantingut, excepte en comptades ocasions, l'estudi de la moneda en un llarg oblit. Altres àmbits d'estudiosos, sovint amb vinculacions acadèmiques, han dedicat, en canvi, una atenció constant a la investigació numismàtica i a la història de la moneda. Un exemple n'és l'Asociación Numismática Española (ANE), que, seguint el model d'entitats internacionals tan prestigioses com l'American Numismatic Society, la Société Française

de Numismatique o bé la Royal Numismatic Society, ha dut a terme una intensa tasca, des de la seva fundació el 1955, en l'edició de llibres de l'especialitat, publicació d'una revista, organització de simposis, congressos i trobades, sense oblidar la disponibilitat d'una biblioteca especialitzada. De la cooperació entre els grups d'investigadors d'ambdós àmbits en dependrà el futur de la investigació no de la numismàtica, sinó de tot allò que es relacioni amb els fenòmens monetaris al llarg de la història.